

**הושענא רבה
ושמיני עצרת -
התשובה והגאולה**

שיחה מפי הרב חיים איידלס

א. יום כפרה וגאולה

המשיח, ולכן ביום זה בפועל כבר יש התגלות של משיח בן דוד והוא תחילת הגאולה.

ב. התיקון השלם - מנצפ"ך

ישנן חמש אותיות סופיות אותן תיקנו הנביאים - מנצפ"ך. ביום שיתוקנו אותיות אלו תתחיל הגאולה. הגימטריא של אותיות מנצפ"ך עולה למאתיים שמונים, כגימטריא של המילה 'פר'. הפר מסמל את כוחות הטומאה, ולכן אנו מקריבים בחג הסוכות שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם. הפר מסמל גם חמישה דינים, ה' גבורות. אם נחלק את הפר לחמש נקבל חמישים ושש - נ"ו. אנו נפגשים בחמש פעמים נ"ו בסופי התבות בפסוק "ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו" (תהלים צ"ז). אלו חמש נ"ו שהם ה' גבורות. כדי להמתיק את חמש הגבורות הללו מוסיפים אחד ויוצרים חמישים ושבע - נ"ז. נ"ז הוא הגימטריא של שם אל (31) והוי"ה (26). זה מה שאנו אומרים בפסוק "אל ה' יואר לנו" (תהלים קיח כז), אנו מבקשים להאיר את הדין של נ"ז על ידי שאומרים "אל ה'" וממילא "יואר לנו".

התיקון של כל אותיות מנצפ"ך הוא בהוספת אחד לכל חמש הגבורות ואז יוצא לנו 'פר' ועוד חמש - 'פרה'. המדרש (פסיקתא רבתי פיסקא יד - פרה) מספר:

"רבי אחא בשם רבי יוסי בר חנינא: בשעה שעלה משה לשמים שמע קולו של הקדוש ברוך הוא שהוא יושב ועוסק בפרשת פרה ואומר הלכה בשם אומרם, רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים (פרה פ"א מ"א). אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: רבון העולמים, העליונים והתחתונים ברשותך ואתה יושב ואומר הלכה משמו של בשר ודם? אמר לו הקדוש ברוך הוא: משה, צדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח בפרשת פרה תחילה: רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים. אמר לפניו: רבון העולמים, יהי רצון מלפניך שיצא מחלציי. אמר לו הקדוש ברוך הוא: חייך שהוא מחלציי, "ושם האחד אליעזר" (שמות יח ד) - ושם אותו המיוחד אליעזר".

מה כוונת רבי אליעזר שפרה היא בת שתיים ומדוע התפעל משה רבנו כל כך ממה שאמר הקב"ה דבר זה דווקא בשמו? מסביר הבני יששכר (מאמרי חודש תשרי מאמר יב - חותם מלא):

ליל הושענא רבה הוא ליל החיתום! על אף שבמקורות ההלכתיים לא מוצאים את עניין הדין ביחס ליום זה, אבל בדברי המקובלים מופיע שהלילה הזה הוא נורא הוד. ישנו מדרש (הובא במטה משה סימן תתקנז ובאליה רבה סימן תרסד סעיף קטן א):

"אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם: אני יחיד ואתה יחיד, אתן לבניך יום המיוחד לכפר בו עוונותיהם וזהו הושענא רבה. אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם: אם אין כפרה לבניך בראש השנה - תהא ביום הכיפורים. ואם לאו - תהא בהושענא רבה".

יום הושענא רבה הוא יום מיוחד לכפרת עוונות, ויש באפשרותנו לתקן בו דברים שלא עלה בידינו אפילו ביום הכיפורים.

מלבד המובן של התשובה הפרטית, ללילה הזה יש משמעות נוספת גבוהה, טמירה ונעלמה. בחג הסוכות אנו קוראים את פרשת גוג ומגוג, משום שחג זה הוא אחד הזמנים הגדולים והמסוגלים ביותר לביאת משיח צדקנו. כותב רבי צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק חג הסוכות אות טז):

"וכבר אמרנו שקדושת האושפיזין היינו שבכל יום מימי הסוכות משפיע כל אחד מהשבעה רועים מקדושתו בכלל ישראל. וכשהוא אושפיזא של יוסף זוכין כל ישראל לתקן פגם זה... וזה הכנה להושענא רבה, שקודם יבוא משיח בן יוסף שמברר ועמך כולם צדיקים, ועל ידו יהיה הניצוח באומות העולם שכל הגלויות באין על פגם זה (זהר חדש פרשת וישב). ואחר כך יבוא משיח בן דוד, וזה הושענא רבה שכנגד דוד ועל ידו יהיה הישועה הגדולה מיצר הרע - הושענא רבה, ושיזכו לנצח כל שורשי היצר הרע. וכן תלוי בזה הניצוח באומות העולם שהם גם כן בשורש שבע אומות והכנעני כולל אותם, וכשכל אחד כלול מעשר הם שבעים קליפות האומות. וכשיושעו מכל קליפות היצר הרע הושענא רבה אז ממילא יושעו ואתה על במותימו תדרוך".

הלילה הזה הוא הפתיח לתהליך ביאת המשיח. כל אושפיזין שמגיע אלינו בחג הסוכות מביא את כוחו לעם ישראל בפועל, האושפיזין של הלילה הזה הוא דוד המלך ע"ה שהוא המלך

¹ בן איש חי שנה ראשונה פרשת וזאת הברכה הלכה ב:

"בליל הושענא רבה בעת חצות לילה נגמר ונעשה בחינת חותם החיצון למעלה. כי ביום הכפורים נגמר חותם הפנימי שהוא העיקר יותר, ולכן בהושענא רבה נמסרין הפתקין, ואף על פי שנמסרו הפתקין יש עוד זמן להצלה עד יום שמיני עצרת. ולכן צריך להתעורר בתשובה גדולה בהושענא רבה ויהיה לבו חרד בתשובה כל היום כולו".

גמור כלפי הבורא יתברך. זה מה שאנו אומרים ב'עלינו לשבח' כשמשתחוים "כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד". זה מה שרצה שלמה המלך, שאחרי שזכינו ליראה ואהבה בראש השנה, יום כיפור וסוכות עכשיו מגיעים לשמיני עצרת ואוספים את כל הכוחות שבנפשנו וזוכים להגיע לביטול מוחלט. זוהי כוונת המדרש (תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נה עמוד ב):

"אמר רבי אלעזר: הני שבועים פרים כנגד מי? כנגד שבועים אומות. פר יחידי למה? כנגד אומה יחידה. משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו: עשו לי סעודה גדולה, ליום אחרון אמר לאוהבו: עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך".

לאחר שריכזנו את כל אומות העולם וכל כוחות העולם בימי הסוכות כלפי הקב"ה, עכשיו יש מצב של ביטול שלנו- שזהו גמר הביטול כלפי הקב"ה ובזה אנו זוכים בשמיני עצרת. זו כוונת הזהר שכותב³ ששמיני עצרת הוא גמר חיתום דינו של האדם, משום שביום זה מסתכמת כל עבודתנו בימים הקדושים הללו.

"הנה רמז בדברים המתקת הדינים להתהוות מן פ"ר פר"ה, הנה הוא רק 'בת שנים', היינו ב' פעמים- בזמן הכתיבה בראש השנה ובחתימה ביום הכפורים, ואחר כך אם יביא כל אילי נביות אין מוחלין לו (ר"ה יז ב). וה' יתברך השמיע זה למשה סוד הדעת כדי שהוא יוסיף עוד זמן אחד מדעתו וכנ"ל בימי הגבלה, אזי ביקש משה שהוא סוד הדעת שיצא ר' אליעזר בעל המאמר הזה מחלציו, ויהיה בו בחינת הדעת, ויתארך עוד זמן אחד לתשובה ולהמתקת הדינים נגד בחינת הדעת, ונתרצה לזה הש"י, כי לבעבור זה השמיע זה הש"י למשה, וכענין הנאמר במתן תורה, הדא הוא דכתיב "ושם האחד אליעזר", וארכא ניתן לשבים להמתיק מעליהם הדינים עד יום הושענא רבה במסירת הפתקין".

פעמיים בשנה אפשר להמתיק את הגבורות- בראש השנה וביום הכיפורים. אלא שבא משה וביקש שרבי אליעזר, שסבר שלתיקון הגבורות על ידי פרה יש רק שני ימים, יוסיף עוד יום. לכן ביקש משה רבנו שייצא מחלציו ויקבל את תכונתו, שכפי שמשה הוסיף יום אחד מדעתו למתן תורה כך ינהג גם הוא ויוסיף יום נוסף לתיקון- הושענא רבה.

ג. הקדמה לשמיני עצרת

בימים הנוראים, שהושענא רבה ושמיני עצרת הם החותם שלהם, עסקנו בתשובה ובביטול. בראש השנה וביום הכיפורים השתחווינו בביטול כלפי בורא עולם והכרזנו "ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים" ו"ברוך שם כבוד מלכותו". בסוכות יש שבעה אושפיזין כנגד שבעת הימים, ושלמה המלך בא כנגד שמיני עצרת. שלמה המלך היה כולו בביטול ועסק כל ימיו בלבטל את כל הכוחות שבעולם לקדוש ברוך הוא² בסוף ימיו אנו רואים ששלמה לא הצליח במשימתו וכשל אחרי כוחות העולם. זה העניין של שמיני עצרת שהושענא רבה הוא הקדמה אליו.

שמיני עצרת אינו כתוב בתורה, כמו גם ראש השנה ושבועות, והסיבה לדבר שמשמעותם הגבוהה של החגים הללו נעלמת מעיני כל חי. בשלושת הרגלים אנו מרכזים את כל הכוחות שבעולם, ובחגים אלה אנו מביאים אותם לביטול

² פרי צדיק לרבי צדוק הכהן מלובלין (שמיני עצרת אות לט):

"וידוע שכל עניני שלמה היה להמשיך הקדושה בכלל תענוגי השפלים שבהעולם הזה רק למראה עיני האדם נעלם העומק הזה עד ימות המשיח במהרה בימינו".

³ זוהר בראשית פרשת ויחי דף רכ עמוד א:

"אי זכי בר נש דייתוב קמי מאריה קרעין פתקין דעליה. לבתר קודשא בריך הוא זמין קמיה דבר נש יומא דכפורי יומא דתשובה, אי תב מחטאוי טב ואי לא פקיד מלכא למחתם פתקין ווי דהא תשובה בעיא לאסתלקא מניה. אי זכי בתשובה ולאו שלימתא כדקא יאות תליין ליה עד ההוא יומא בתראה דעצרת דהוא תמינאה לחג. ואי עבד תשובה שלימתא לקמי מאריה אתקרעו. ואי לא זכי אינון פתקין נפקין מבי מלכא ואתמסרן בידוי דסנטירא ודינא מתעביד ופתקין לא מהדרן תו לבי מלכא".